

ได้เรียนรู้ชีวิตจริงจากผู้คนและพื้นที่ป่าแถบตะเข็บชายแดนภาคเหนือ และเคี้ยวกลั่นประสบการณ์ที่พานพบ อีกทั้งมุมมองเกี่ยวกับผู้คน ชุมชน พื้นที่ป่า ผ่านตัวหนังสือมาแล้วหลากหลาย

Has learned from real life of people and forests along Thailand's northern border and simmered the experiences, perception toward people, communities, and forests through several books.

สุวิชานนท์ รัตนภิมล

Suwichanon Ratanaphimon

แม้จะเติบโตมาท่ามกลางสวนปายาง จังหวัดพัทลุง แต่ด้วยความรู้สึกที่ว่างเปล่า จึงตัดสินใจโบกรถขึ้นไปเรียนต่อวิชาปรัชญาที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ก่อนจะออกมาใช้ชีวิตจริงเมื่อเรียนไปได้เพียงเทอมเดียว จากวันนั้นถึงวันนี้นับเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว ที่ **สุวิชานนท์ รัตนภิมล** ได้เรียนรู้ชีวิตจริงจากผู้คนและพื้นที่ป่าแถบตะเข็บชายแดนภาคเหนือ และเคี้ยวกลั่นประสบการณ์ที่พานพบ อีกทั้งมุมมองเกี่ยวกับผู้คน ชุมชน พื้นที่ป่า ผ่านตัวหนังสือมาแล้วหลากหลาย ผากผลงานไว้ทั้งชื่อจริงและนามแฝง อาทิ คำ พอวา, หย้าของไฟ, นายคนูลป์, ชนกลุ่มน้อย, หย้าน้ำ พุงขุนหลวง ฯลฯ และเป็นบุคคลคนเดียวกับเจ้าของรางวัลชมเชย “ลูกโลกสีเขียว” ประเภทงานเขียนสารคดี ปี พ.ศ. 2544 ปัจจุบันยังคงออกเดินเข้าไปบนรอยทาง เขียนหนังสือ เขียนเพลง และร้องเพลง

ทำงานและใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับคนและป่ามานาน มองภาพความเชื่อมโยงระหว่างคนกับธรรมชาติอย่างไรบ้าง

ผมมาเจอเชียงใหม่ เจอความเป็นภาคเหนือครั้งแรกเมื่อ 10 กว่าปีก่อน ที่หมู่บ้านบนภูเขา อำเภอจอมทอง ภาพที่เห็นไม่นึกเลยว่าคนจะอยู่ร่วมกับป่าภายนอกเห็นแต่ป่าและภูเขา แต่พอเข้าไปแล้ว มีหมู่บ้านอยู่ ตอนนั้นถนนยังไม่เข้าไปเป็นทางเดินเล็กๆ ผ่านป่าใหญ่ ไปเจอหมู่บ้านเล็กๆ ที่สงบมาก ถึงกับได้ยินเสียงปิก ตักแตนเลย (ทำเสียงประกอบ) ประทับใจมาก นั่นคือครั้งแรกแล้วก็อยู่ในใจมาตลอด กลายเป็นภาพที่เบื่องลึกลงใจเรียกหาเสมอ อยากจะไปอีก อยากจะรู้จักที่อื่นๆ ด้วย

Growing up amidst the rubber plantation of Phatthalung Province but with the feeling that life is a void, **Suwichanon Ratanaphimon** decided to hitchhike and further the study in philosophy at Chiang Mai University, where he left after one semester, to learn the philosophy of real life. It has been over 10 years that he has learned from real life of people and forests along Thailand's northern border and simmered the experiences, perception toward people, communities, and forests through several books. His works have appeared through both real names and pseudonyms e.g. Kham Phorwa, Ya Yongfai, Nai Knulp, Chon Klum Noi, Ya Nam Thung Khun Luang, etc. He was awarded “The Green Globe” for feature writing in 2004 and still wanders around, writes, composes and sings.

Working and associating with people and forest for a long time, how do you picture the linkage between man and nature?

I first found Chiang Mai and the northern being more than 10 years ago at a mountain village in Chom Thong District. I couldn't imagine how man can live with forest. On the outside was forest and mountains but on the inside was village. Then, there's no road yet but a small walkway through forest. I found a small village

หลังจากนั้นก็มีโอกาสกลับไปที่นี่อีกหลายครั้ง ล่าสุดเมื่อประมาณสองปีที่แล้ว ก็พบว่าเปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังมือเลย ถนนลาดยางกว้างใหญ่ตัดไปถึงหมู่บ้าน มีรถเข้าไปเยอะ ชาวบ้านส่วนใหญ่หันมาเพาะปลูกเพื่อขาย แทนการปลูกพืชผักหลายอย่างเพื่อกินในครัวเรือนและชุมชน เหมือนเป็นสูตรสำเร็จที่หลายสิ่งหลายอย่างต่างตามหลังถนนไปติดๆ

โดยธรรมชาติของหมู่บ้านนั้นมีวิถีของตนเองอยู่ ถ้าปรับจะปรับทั้งหมดใครก็สกัดไม่ได้ อะไรที่เข้ามาเป็นวิถีของเขาได้ก็จะเป็นหัวใจขับเคลื่อนหมู่บ้าน ถ้าทั้งหมู่บ้านไม่ต้องการปลูกกะหล่ำปลี ไม่ต้องการใช้สารเคมี หรือต้องการดำรงอยู่ด้วยวิถีดั้งเดิม เมื่อหัวใจของหมู่บ้านเป็นอย่างนี้ ชุมชนก็มีภูมิคุ้มกัน มีจุดยืนที่เข้มแข็ง ปัจจัยภายนอกจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือถ้ามีก็น้อยลง อาจจะไม่ถึงกับปฏิเสธสิ่งใหม่ๆ แต่ก็ไม่เปิดรับทุกอย่างโดยไม่กลั่นกรองเหมือนกัน

กว่า 10 ปีที่ผ่านมา พบเห็นวิถีชีวิตและความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

สมัยก่อนชาวบ้านใช้ชีวิตแบบหาผักหาปลา เพาะปลูกกันแบบพอกิน โดยเฉพาะชาวปากกระแจะนั้นถือว่าข้าวเป็นหัวใจสำคัญทีเดียว ถ้ามีข้าวกินแล้วอย่างอื่นเรื่องเล็กน้อย สามารถหาได้ตามป่าเขาตามฤดูกาล ทั้งทำไร่และทำนา แต่ช่วงหลัง

so peaceful that the movement of grasshopper wings could be heard (making noises). It was so impressive. That was the first time and it's been on my mind. It's been calling me back and induced me to know other places like that.

I had a chance to go back several times. The latest was two years ago and it was found to change totally. A large asphalt road has arrived at the village with lots of cars. Most people turn to agriculture for sale instead of growing several plants and vegetables for household and community consumption. It's like a ready made formula after the road.

By nature, the village has its own way of life. If it's gonna change, all must be change and no one can block that. What can become its way of life will drive the village. If the whole village doesn't want to grow cabbages, use chemicals, or want to sustain the original way, when the essence is like this, the community will have immunity with solid stronghold. External factors won't affect the change, or if there is effect, it will be lessened. It won't reject new things but won't open to all without screening.

**ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องเริ่ม
มาจากพวกเขาเองไม่ใช่จาก
คนข้างนอก แต่ก็พูดยากเหมือนกัน
เพราะทุกวันนี้ลูกหลานจากบนดอย
ลงมาเรียนหนังสือและทำงาน
ในเมืองกันมากขึ้น โอกาสที่จะกลับ
หมู่บ้านก็ยากขึ้นด้วย**

**Strong communities must start
from themselves not outsiders.
However, it's real hard
because children from the mountains
come down to study and work
in the city more. A chance to return
to villages is rarer.**

ส่วนใหญ่เปลี่ยนไร่ข้าวเป็นแปลงกะหล่ำ เป็นทุ่งข้าวโพด มีพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาซื้อถึงที่มีหน้สิน เป็นเรื่องทุนนิยมที่การตลาดและกำไรขาดทุนสำคัญที่สุด ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นหลัก เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีชีวิตและวิถีคิด พอเปลี่ยนแล้วหาได้มาเท่าไรก็ไม่พอ ความเรียบง่ายของชีวิตที่เคยมีเคยเป็นไม่เพียงพอแล้ว

ถึงที่สุดแล้วก็ไม่ได้อะไรนะ ปีนี้อาจมีเงินเหลือผ่อนรถกระบะได้ แต่ปีหน้าไม่แน่นอน อาจเป็นหนี้ก็ได้ ที่สำคัญคือสุขภาพย่าแย่ เหมือนที่พะตือจอนิ โอโดซา (ปราชญ์ชาวปากกระญอ) เคยบอกว่า เราปลูกอาหารกินกันเองอยู่แล้ว ทำไมต้องปลูกเพื่อขาย แล้วเอาเงินมาซื้ออาหารกินอีกที ทำให้ซับซ้อนขึ้นทำไม

ทุกวันนี้บนดอยทุกที่ที่น่าเป็นห่วง สภาพปัญหาของชุมชนพื้นที่แถบภาคเหนือมีด้วยกันหลายระดับ ถ้ายังมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และกำลังจะเปิดสู่โลกภายนอกก็ยิ่งน่าเป็นห่วง เราไม่ได้มองด้วยสายตาที่อยากให้พวกเขาอยู่แบบดั้งเดิม แต่ที่ผ่านมาน่าจะเป็นบทเรียนที่ดีได้ ไม่อยากให้เปิดสู่สายตาคนข้างนอกโดยไม่รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งเคลื่อนไปตามวันเวลา เมื่อก่อนชุมชนบนพื้นที่สูงอาจพอใจกับการหากินกับธรรมชาติ แต่ปัจจุบันป่าอาจไม่จำเป็นแล้ว เพราะสามารถหาซื้อปลาร้ากระป๋องหรือบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปได้ กลายเป็นว่าเกิดการสร้างเงื่อนไขใหม่ให้ชีวิตขึ้น

ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ รุกคืบเข้าไปในป่าลึกทุกขณะ ซึ่งคนในพื้นที่เองก็เปิดรับอย่างเต็มที่เหมือนกัน บางทีอาจต้องบอกเล่าให้เห็นถึงผลที่จะตามมาจากสิ่งที่พวกเขาเลือก ต้องให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงแล้วให้คนในชุมชนเลือกและตัดสินใจเอง เพราะเราอาจมองจากมุมมองของคนนอกที่คิดแทนคนข้างในหรือเปล่า คนบนดอยเองก็คิดได้ว่าพวกเขาจะอยู่อย่างสะดวกสบายบ้างไม่ได้หรือซึ่งกลายเป็นว่าพวกเขาต้องแบกรับภาระความคาดหวังจากคนนอกชุมชน ที่แค่เคยไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนบ้างในบางคราวเท่านั้น

คำถามคือ แล้วจะทำอย่างไรให้เขาเห็นถึงคุณค่า เพราะเมื่อความคิดคนเปลี่ยน วิถีเปลี่ยน ทุกอย่างก็นำไปสู่การทำลายอีกด้านหนึ่งซึ่งซับซ้อนและโยงใยกันหมด

ที่ว่า ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องเริ่มมาจากพวกเขาเองไม่ใช่จากคนข้างนอกแต่ก็พูดยากเหมือนกัน เพราะทุกวันนี้ลูกหลานจากบนดอยลงมาเรียนหนังสือและทำงานในเมืองกันมากขึ้น โอกาสที่จะกลับหมู่บ้านก็ยากขึ้นด้วย จะว่าไปเด็กรุ่นหลังๆ น่าส่งสารไปอีกแบบ กลับไปใช้ชีวิตเหมือนคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ไม่ได้ แต่จะให้อยู่ในเมืองก็ลำบาก เหมือนไม่มีที่ยืนสำหรับตัวเอง อีกอย่างเป็นค่านิยมของพ่อแม่ผู้ส่งลูกเรียนเพื่อจะได้สบาย เป็นความขัดแย้งที่ต้องหาทางออกร่วมกัน

จนถึงวันนี้ ผมรู้ว่าสิ่งที่ชอบและเป็นความประทับใจได้ผ่านไปแล้ว อาจเป็นความโชคดีของใครอีกหลายคนที่มีโอกาสไปเห็นภาพเหล่านั้นในวันก่อน แต่ ณ วันนี้ พຽງนี้ ก็เป็นภาพอีกแบบที่เปลี่ยนไป จะช้าหรือเร็วเท่านั้น การจะบอกหมู่บ้านบนภูเขาอยู่กันอย่างสงบร่มเย็นมีความสุขนั้น ไม่ใช่อีกแล้ว อย่านิยามแบบนี้ จะกลายเป็นว่าคนที่คิดแบบนี้ไม่ทันชาวบ้าน เหมือนหลับตาแล้วคิดฝันไม่ได้มองความเป็นจริง เป็นชุมชนในอุดมคติเกินไป ไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของผู้คนและหมู่บ้าน เราต้องยอมรับความจริงว่าตรงไหนเปลี่ยนแปลงแล้วส่วนไหนที่ยังพอเยียวยาหรือรักษาได้ ดูเป็นส่วนๆ ไป

During the past 10 years, what way of life and changes have you found?

In the past, people lived on fishes and plants they could find, with sufficient agriculture. Pakakayor, in particular, regards rice as their essence. If they have rice to eat, other things are insignificant. They can be found in nature by seasons, farming or rice fields. However, recently they've changed rice fields to cabbage plots, corn fields with buyers coming for produce at the farms. They start to have debts. It's capitalism in which marketing and profit/loss are most important. People grow for sale. It's the change in both ways of life and thinking. With these changes, what they earn is never enough. Simplicity of life is insufficient.

At the end of the day, they've gained nothing. This year, they may be left with money to pay installment for a pick-up truck but next year, it's uncertain. They may be indebted. The worst is their ailing health. Like what Phati Joni Odochao (Pakakayor Sage) said that we have grown food for our consumption, why for sale and use money to buy food. Why make it more complicated.

These days, every place on the mountains (Doi) is worrying. There're several levels of problems for communities of the north. If nature is still rich and is opening up, it's more worrying. We don't mean to let them live in the old ways but the past should be a good lesson. We just don't want them to open up to the outside without keeping the same pace as those changes that move with time. In the past, communities on the mountains may be satisfied with living on nature but now forest may not be necessary anymore. They can buy canned food or instant noodles. New conditions have been created.

Changes are now approaching deep forests. Local people are also fully open up. Maybe we have to tell them of consequences of their choices, give them information and fact and allow them to choose and decide by themselves. We may look at it as outsiders and think for the insiders. Those on the mountains also want to be comfortable. And they turn out to burden expectation from people outside the community who occasionally spend some time there.

The question is how to make them see the value because when idea changes, way changes. Everything leads to the destruction of the other side, which is complicated and related.

However, strong communities must start from themselves not outsiders. However, it's real hard because children from the mountains come down to study and work in the city more. A chance to return to villages is rarer. New generations are pitiful. They can't live their lives like their parents but it's also hard to live in the city. They don't have a place to stand. It's also parental values to send children to study for their comfort. It's a conflict that needs mutual solution.

งานเขียนเล่มหนึ่งพูดถึงสวนของคนซึ่งเกี่ยวกับพะตัจจอนิ โอดิเชา (ปราชญ์ชาวปากกะญอ)

คนอย่างพะตัจจอนินั้นมีน้อยมากเพราะสูงองมทางความคิดแล้ว กว่าครึ่งชีวิตที่อยู่กับการผลิตจำนวนมากๆ และใช้สารเคมี จนถึงวันหนึ่งรู้สึกว่าการใช้ชีวิตแบบนั้นเหมือนทำร้ายตัวเอง ที่ทำมานั้นไม่ได้อะไรเลย ชีวิตเหนื่อยมากเลยย้อนนึกถึงการใช้ชีวิตที่ผ่านมาแต่ก่อน สมัยปู่ย่าตายาย และคิดให้เป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากสวนที่มีอยู่ ปล่อยให้ต้นไม้ใบหญ้าขึ้นมาแล้วจัดการดูแลอย่างที่เคยเป็นมา ก่อนถูกกระแสดวงสังคมนอกหมู่บ้านรุกคืบ จากวันนั้นถึงวันนี้ก็กว่า 10 ปีแล้ว

พะตัจจอนินิบอกตัวเองทำสวนแบบคนซึ่งเกียจ ไม่ต้องไปยุ่งอะไรมาก ปล่อยให้ธรรมชาติดูแลและเยียวยาตัวเองอย่างมีสมดุล ยิ่งคนเราไปแทรกแซงป่าก็ยิ่งผิดพลาดมาก เรื่องพวกนี้คนข้างนอกทั้งนั้นที่เข้าไปส่งเสริม ซึ่งไม่ต่างจากการตัดถนนหรือเพาะปลูกเพื่อขาย

มีชาวบ้านคนอื่นใช้ชีวิตเหมือนพะตัจจอนินิบ้างหรือเปล่า

มีลูกๆ ของพะตัจจอนินิที่พยายามจะทำตาม รวมถึงบางครอบครัวละแวกหมู่บ้านใกล้เคียง โดยเก็บกินจากสวนจากพืชที่มีอยู่ ไม่ใช่สารเคมี ถ้ามีพืชอื่นมาอยู่ด้วยก็หมายถึงมาช่วยเติมสีเขียวให้ ไม่ปลูกแบบตัดต้นไม้อื่น มีการเพาะปลูกทั้งพืชระยะสั้นและระยะยาว ทั้งไม้กินได้และไม้หายาก แนวคิดแบบนี้อาจดูเหมือนใหม่แต่จริงๆ แล้วคือวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ซึ่งพะตัจจอนินิน่าจะเป็นอีกหนึ่งทางออกให้กับชีวิตได้ในยุคสมัยนี้ แต่ถึงที่สุดแล้วก็มียุคสมัยน้อยมาก ทั้งๆ ที่พะตัจจอนินิทำให้เห็นเป็นรูปธรรมมานานกว่า 10 ปีแล้ว

สวนของพะตัจจอนินิเหมือนหนังสือเล่มหนึ่งที่มีทั้งบทนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง และบทสรุป พร้อมจะให้ใครที่ผ่านมาได้เปิดอ่าน ตรงนั้นคือหนังสือเล่มหนึ่งที่พะตัจจอนินิพยายามเขียน พยายามทำขึ้นมา ถึงใครไม่สนใจอ่านพะตัจจอนินิก็ยังอยากเขียนให้สมบูรณ์อยู่ดี ผมก็เลยไม่รู้สึกว่ามันต้องเป็นความหวังทั้งหมดของคนที่นี่ แต่ก็ถือว่าได้จุดประกายอะไรบางอย่างเหมือนกัน หนังสือเล่มนี้ไม่ถึงกับถูกลืมหรือถูกทิ้ง แม้จะเป็นแค่จุดเล็กๆ แต่ก็บอกได้ว่ามาถูกทางและมีอยู่จริง

เข้าไปในสวนแล้ว ถามได้ทุกเรื่อง พะตัจจอนินิตอบได้ทุกอย่าง เพราะทุกสิ่งล้วนมีเรื่องราว ความเป็นมาเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล ไม่ว่าจะป็นหินสักก้อน ดินสักเม็ด ต้นไม้ ใบหญ้า แมลง และอีกสารพัด ทุกสิ่งมีความหมายแฝงให้ติดต่อเชื่อมเป็นหนังสือที่นำเข้าไปค้นหามาก เพราะพะตัจจอนินิเป็นคนที่ใช้ชีวิตอย่างตกผลึกทางความคิดแล้ว คุยได้ทุกเรื่อง แลกขานหมดแล้ว สามารถเชื่อมโยงเรื่องเล็กๆ ออกไปหาโลกกว้างข้างนอกได้อย่างทะลุปรุโปร่งและมีนัยยะสำคัญ

ถ้าชุมชนมีคนอย่างพะตัจจอนินิมากๆ และเกิดความคิดเป็นกระแสขึ้นมาได้ คงเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่มาก อย่างน้อยก็น่าจะชะลอหรือจุดประกายอะไรได้บ้าง แม้รู้ว่าหยุดกระแสจากภายนอกไม่อยู่แล้ว แต่ก็น่าจะเก็บเกี่ยวบทเรียนรอบตัวได้บ้าง เพื่อจะได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่สมดุลขึ้น เพราะคงปฏิเสธไม่ได้ว่าจะไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมได้อีก ทุกอย่างล้วนมีการเปลี่ยนแปลง สำคัญที่ว่าทำอย่างไรถึงจะสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นหรือเสียหายน้อยที่สุด

Until today, I know that my favorites and impressions have been over. It may be a good luck for many to have a chance to see those pictures in the past but today and tomorrow is a changing picture, sooner or later. To tell mountainous villages to live in peace and happiness is no more. Don't define it like that. People who think like this cannot keep pace with others. It's like close your eyes and dream. We're not looking at reality. It's too ideal a community and cannot keep pace with changes of people and villages. We must admit the fact which part has changed and which can be cured or healed. We must look at it separately.

What about a writing on a garden of a lazy man and Phati Joni Odochao (Pakakayor sage)?

People like Phati Joni are hard to find. He's ripe with ideas. Half of his life is with mass production and chemical use. Until one day he feels that kind of life is hurting himself and he doesn't get anything out of that. Life is very exhausting. He thinks back about life spent in the past, during his grandparents' time. He starts from the garden he has, letting trees and grasses grow and managing them as usual before trends from society outside the village approaches. From that day until today, it's been over ten years.

Phati said that he was lazy. He wouldn't do much but let nature take care and heal itself with balance. The more people interfered, the more mistakes we make. This is encouraged by outsiders, which is no difference from building roads or agriculture for sale.

Is there any other villager who lives like Phati Joni?

His children have tried to follow suits, including some families in the vicinity. They eat vegetables from their gardens and don't use chemicals. If there are other plants, they will help add green color. They don't cut other trees. Agriculture is both short and long term. There are both edible and rare plants. This concept may look new but in fact it's the original. Phati thinks this is another solution to life at present. Finally, there're very few people though Phati has been a tangible example for over 10 years.

Phati's garden is like a book with foreword, contents, plot and conclusion. It's ready for reading. That's a book Phati has tried to write and do it. No one may care to read but Phati has tried to perfect it. I don't feel it's all the hope of people there but it's stimulating. This book is not totally forgotten or abandoned. It may be just a tiny part but indicates that we're on the right track and this really exists.

Upon entering the garden, one can ask any question, Phati can answer all because all have stories and reasonable background. Whether it be a stone, a soil, tree, grass, insect and many others, they all have hidden meanings. It's a book worth searching for more because Phati lives his life as an enlightened. He can talk about anything. He's intellectually developed, able to link a small

มีชุมชนอื่นในพื้นที่แถบภาคเหนืออีกหรือไม่ที่อยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุล

มีด้วยกันหลายกลุ่ม แต่ถ้าให้แหลมคมอย่างพะตึจอนิยังเห็นน้อยอยู่ ส่วนกลุ่มคนที่ตื่นขึ้นมาเห็นร่วมกันในชุมชนก็มีไม่น้อยเหมือนกัน เพราะถ้าไม่ยอมตื่นหมู่บ้านก็อยู่ไม่ได้ มีข้อต่อรองหรือเงื่อนไขอยู่ แต่เมื่อตื่นแล้วยังเป็นเรื่องรวมๆ อยู่ แนวทางที่ยั่งยืน ความผูกพันต่อผืนดินและวิถีชีวิต รวมทั้งการรู้เท่าทันโลกแบบใหม่ยังมีไม่มากและไม่ชัดเท่าไร เป็นลักษณะที่เริ่มรู้ตัวว่าควรจะทำอย่างไร แต่โดยลักษณะรูปธรรมหรือพฤติกรรมยังไม่ชัด หลายพื้นที่เป็นแค่กิจกรรมอยู่ ซึ่งถ้ากลายเป็นวิถีชีวิตได้ เป็นบทเรียนได้ ตรงนี้น่าสนใจมาก ไม่ใช่ว่ากระตุ้นครั้งหนึ่งก็ร่วมกันครั้งหนึ่งแล้วจบไป

ลักษณะการอยู่ร่วมกับป่าของชุมชนมีนัยยะขององค์ความรู้และความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

เมื่อมองต้นไม้ต้นหนึ่ง พวกเขาจะเห็นเชื้อ เสาบ้าน เชื้อ อาหาร และอีกหลายอย่างที่เป็นชีวิตของเขา ไม่ใช่แค่ไม้ป่า ความสวยงามชุ่มเย็น หรือความอุดมสมบูรณ์เท่านั้น ความผูกพันกับป่าจึงเกี่ยวพันและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแยกจากกันไม่ออก แต่ถ้าความคิดเปลี่ยน วิถีเปลี่ยน ป่าที่เขามองก็เปลี่ยนไป ภาพที่เห็นจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

สมัยก่อนใครถูกปฏิเสธจากชุมชนถือเป็นเรื่องใหญ่โตมาก แต่ทุกวันนี้ชนบประเพณีบางอย่างถูกลืมหรือถูกลดความสำคัญลง และไม่อาจตอบสนองต่อสิ่งที่พวกเขาคิดได้ แม้จะยังมีส่วนร่วมกับชุมชนอยู่บ้างแต่ก็ไม่แน่นแฟ้นเหมือนเดิมที่การตัดไม้ต้นหนึ่งกระเทือนไปทั่วผืนป่า ความเป็นชุมชนจะลดลง ขณะเดียวกันความเป็นปัจเจกก็เพิ่มขึ้น เหมือนวิถีชีวิตแตกแยก ใช้ชีวิตแบบคนในเมืองมากขึ้น

ทำงานและใช้ชีวิตคลุกคลีกับเรื่องราวเหล่านี้มานาน มองภาพความขัดแย้งพวกนี้อย่างไร

ความขัดแย้งพวกนี้ซับซ้อนขึ้น มีทั้งความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่รัฐและความขัดแย้งในชุมชนเอง กลายเป็นว่าตัวใครตัวมัน มีเรื่องของผลประโยชน์ในอำนาจท้องถิ่น มีใครยาวสาวได้สาวเอา ดูผิวเผินอาจเห็นว่ามีเรื่องดีมีความสุขกัน แต่จริงๆ แล้วมีเรื่องราวมากมายที่แฝงอยู่ เมื่อปัญหาซับซ้อนขึ้นการแก้ไขก็ต้องซับซ้อนตามและใช้เวลานาน ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเป็นห้วงเวลาการเปลี่ยนแปลงที่แรงและเร็วมากสำหรับหมู่บ้านบนดอย

ชุมชนมีการจัดระบบขององค์ความรู้/ภูมิปัญญาหรือไม่ อย่างไร

องค์ความรู้เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตพวกเขาอยู่แล้ว เช่น การเลี้ยงผีขุนน้ำหรือผีป่า ประเพณีพวกนี้ยังมีอยู่ แต่ขณะเดียวกันก็เกิดความแปรเปลี่ยนขึ้นกับอีกด้านของหมู่บ้าน และมุมเดิมๆ ถูกสั่นคลอนตลอดเวลา ทำให้สะท้อนไปถึงความคิดและความเชื่อ

วิถีชุมชนไม่ว่าจะเป็นการกินอยู่ ผืนป่า วัฒนธรรม หรือประเพณี ยังคงอยู่ได้ก็เพราะชีวิตหล่อหลอมให้เกิดขึ้น แต่ถ้าตรงนั้นเปลี่ยนไป อย่างเรื่องขอเตหน่า

thing with outside world thoroughly and significantly.

If a community has a lot of people like Phati Joni and can create a stream of idea, it will be very great. At least it can halt or stimulate something. Though outside trend can't be stopped, we can learn from lessons around us to change in a more balancing manner. We can't deny that we can't live our life as before. Things have changed. The point is that how to create a balance or the least damage.

Is there any other community in the north that can live with forest in balance?

There're many groups but the subtle one like Phati Joni is rare. There're also many groups that have been mutually within the community because if they're not aware, their villages can't survive. There're bargains or conditions. But once they're aware, it's still on the whole. There's not much about sustainable direction, relation with land and way of life, including knowing what the modern world is up to; this is still unclear. They just start to realize what they should do but it's not tangible or their behavior isn't clear. In many areas, it's just an activity. If this is turned into the way of life, it can be a lesson. This is very interesting. It's not just one-time stimulation for one-time joining and it's over.

How is the co-existence with community forest significant to knowledge and change?

When looking at a tree, they'll see clothes, house post, mat, food and many others that are their life. It's not just forest, cool beauty or richness. Connection with forest is inseparably related with the community way of life. But if ideas change, the way of life changes, the forest they see changes, the picture won't be the same anymore.

In the past, if anyone is denied by community, it's such a big deal. But today some customs have been forgotten or trivialized and cannot satisfy what they think. There may be some participation with the community but it's not that tight as before when cutting down a tree would affect the whole forest. Community being is reduced while individualism increases. It's like a shattered way of life. They live more like urban people.

You've worked and associated with this kind of thing for a long time. What do you think about these conflicts?

These conflicts are complex. It's a conflict between people and government officials and a conflict within community, thereby becoming a self-centered society. It's the local power interest. Who is stronger would get more benefits. Superficially, they may look happy but actually there're more hidden. When the problem gets more complicated, the solution must also be complicated and take a long time. During the past 5 years, the change is very strong and quick for villages on the mountains.

(เครื่องดนตรีของชาวปกากะญอ) เราพยายามอนุรักษ์ไว้ ให้พวกเขาฟังเพลงรุ่นเก่าที่สอนกันมา ในขณะที่เขารู้สึกว่าไม่จำเป็นต้องฟังแล้ว ฟังซีดีก็ได้เพราะไฟฟ้ามาถึงหมู่บ้านแล้ว หรือรู้สึกว่าการใส่ชุดประจำเผ่าลงมาในเมืองแล้วถูกมองเหมือนเป็นตัวประหลาด ไม่ทันสมัย ก็หันไปใส่เสื้อยืดกางเกงยีนส์แทน พอนานวันแม้แต่ในพิธีกรรมสำคัญก็ใส่เสื้อผ้าสมัยใหม่เข้าร่วม และถ้าชุดประจำเผ่าหายไป ตรงนี้คือคำบอกเล่าถึงความเป็นวิถีชีวิต เรื่องอื่นๆ ก็ไม่ต่างกัน

หากจำเป็นต้องเหมือนคนในเมืองแล้ว พวกเขาก็ต้องอยู่รอดด้วย จะยึดความคิดของคนนอกที่อยากเห็นผู้คนเหล่านี้ดำรงชีวิตเหมือนเดิมก็ดูคับแคบเกินไป เราควรเปิดใจให้กว้าง ถึงเวลาต้องเปลี่ยนก็ต้องเปลี่ยน แต่จะเปลี่ยนไปไหน แนวทางใดเป็นเรื่องสำคัญที่มองข้ามไม่ได้เช่นกัน

แนวทางการใช้ชีวิตแบบพะตือจอนิโอดือชาได้รับการกล่าวถึงในละแวกชุมชนอย่างไรบ้าง

คนอื่นๆ ก็คงจะเก็บเกี่ยวไปบ้าง แต่ถ้าจะให้นำไปสู่วิถีชีวิตจริงเต็มตัวคงยากอยู่ เพราะพูดกันตรงๆ อย่างยอมรับความจริงแล้ว การจะทำสวนซีก็ยากขึ้นหมดให้อยู่ได้จริงนั้นเป็นเรื่องลำบากเหมือนกัน เป็นลักษณะการทดลองหรืองานวิจัยมากกว่า ซึ่งพะตือจอนิเชื่อมันน่าจะอยู่รอดได้ แต่คนอื่นจะเชื่อในแนวทางเดียวกันหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แม้แต่หมู่บ้านที่พะตืออยู่ก็ยังมีกรปลูกพืชเชิงเดี่ยวกันมากอยู่ เพราะตอบสนองสิ่งที่อยากได้ในชีวิตมากกว่า ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นอะไรบางอย่างเหมือนกัน เป็นความขัดแย้งในชุมชนที่เห็นได้ชัดเจน ยังไม่ต้องพูดถึงชุมชนอื่นอีกอย่างคนที่ปฏิเสธกระแสหลักได้ต้องสมถะมากๆ อยู่ง่าย กินง่าย ที่สำคัญคือวิถีคิด ตรงนี้คือหัวใจสำคัญที่น่าประทับใจเมื่อได้สัมผัส

ภาพความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าที่เป็นอยู่พอจะมีทางออกได้บ้าง

โดยส่วนตัวแล้วเวลาจะเขียนว่าตรงไหนคือความหวังถือเป็นเรื่องใหญ่ๆ เมื่อเห็นคุณค่าที่นำส่งเสริม ก็จะพูดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นหรือบอกเล่าเป็นบทเขียนเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ ที่มากระทบ จะเป็นลักษณะนี้มากกว่า ในงานเขียนของผมถ้าเรื่องไหนมีโอกาสที่จะพูดถึงหรือสะกิดใจก็จะไม่ละโอกาสนั้นเลย ถึงแม้ไม่มีอำนาจหรือเรี่ยวแรงมากพอจะกำหนดอะไรได้ แต่ก็ติดตามแล้วบอกกล่าวทั่วทั้งเมื่อเห็นอะไรไม่ชอบมาพากล ว่ามันเกินเลยจากสิ่งที่คุณเป็นหรือเกินความจำเป็นหรือเปล่า เป็นลักษณะเล่าสู่กันฟังและตั้งข้อสังเกตจากสิ่งที่พบเห็นมากกว่า เหมือนกับนำสารจากที่ต่างๆ มาบอกเล่าถึงความเชื่อมโยงกัน

เป็นเพราะคนนอกพื้นที่มีโอกาสรับรู้เรื่องราวของชุมชนน้อยเกินไปหรือเปล่า ทำให้มองและแก้ไขปัญหาโดยอาศัยการจัดการกระแสหลัก

คนในพื้นที่อาจไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาก็ได้ แต่คนข้างนอกคิดว่าเป็นปัญหาก็ก็น่าจะเข้าไปจัดการแบบเบ็ดเสร็จ ด้วยสารพัดโครงการ ซึ่งไม่ใช่ ที่สำคัญระบบซื้อขายเข้าไปทั้งหมดแล้ว ตามมาด้วยการโฆษณา การบริโภคน ทำให้เกิดการตีความความต้องการอย่างอื่น มีสิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา พวกนี้แทบไม่ต้องจัดการอะไรเลย

อีกอย่างอาจเป็นเพราะความรู้สึกถึงความเป็นชนเผ่าชนกลุ่มน้อย ทำให้

Does the community have any knowledge/wisdom systematization?

There's knowledge concerning their way of life e.g. nurturing Khun Nam Ghost or Forest Ghost. These traditions exist but at the same time changes occur to the other side of the village and the old paradigm has been shaken all the time, thereby trembling ideas and beliefs.

The community way, whether it be living/eating, forest, culture or tradition can exist because life has created it. But if this has changed e.g. Tayna (musical instrument of Pakakayor) that we've tried to preserve, letting them listen to old-time songs while they think they don't have to. They can listen to CDs because electricity has arrived at their villages. Or when wearing their tribal attires to the city, and being looked at as a freak, outdated, so they change to wear jeans. Now even in important ritual, they wear modern clothes. And if the tribal attires are lost, which is the story of the way of life, other things aren't different.

If they must be like urban people, they must survive too. They just can't rely on the idea of outsiders who want to see them live like before, which is too narrow-minded. We should be more open. When it's time to change, we must change but in what way is also important and can't be overlooked.

How is the way of life like Phati Joni Odocho mentioned in the community?

Others can learn from that but to lead such a life in reality may be hard. Frankly speaking, for all to do the lazy garden is real hard. It can be a trial or research. Phati Joni believes it's sustainable but others may not, even the village where Phati lives also does a lot of mono-crop agriculture because it can satisfy their wants in life. This can reflect something; it's a clearly-seen conflict in the community, notwithstanding other communities. In addition, those who can refuse the mainstream must be very modest, living and eating so simple. The point is the thinking method. This is very impressive.

Is there any solution to the existing conflict between man and forest?

Personally, when writing which is the hope, it's a big issue. When seeing the value worth supporting, we will talk about what happens or tell it as a lesson for new happenings. It's gonna be like this. In my writing, if there's a chance for any story to talk about or impress, I will take that chance. Though it won't have enough power to specify anything, I will follow the issue and warn, when seeing anything wrong from it used to be. It's like relating stories to one another and making observation, or sending messages to tell its connection.

รู้สึกต่อกันว่าคนอื่นในสังคม อยากได้รับการยอมรับ รู้สึกว่าความทันสมัยคือการตามทันคนข้างนอก ในขณะที่คนนอกบางกลุ่มกลับรู้สึกว่าสิ่งที่พวกคุณมีและเป็นคือคุณค่า

ทำอย่างไรถึงจะทำให้พวกเขาารู้สึกได้ว่า ทั้งหมดคือตัวตนของคุณ แม้จะเป็นชนกลุ่มน้อยก็ภาคภูมิใจได้

เรื่องนี้สำคัญมาก คนข้างนอกเองก็น่าจะยกย่องอัตลักษณ์เหล่านี้ให้มาก ให้รู้สึกว่าความลำบากนั้นมีคุณค่า ไม่ใช่ลำบาก ต่ำต้อย ต้อยค่า ถ้าเราสื่อสารตรงนี้ได้จะเกิดความงามขึ้นมา ถ้ารัฐหรือคนที่เข้าไปจัดการมองเห็นถึงคุณค่าของคนเหล่านี้ได้ จะเกิดมุมมองใหม่ๆ ขึ้นอีกเยอะที่ต่างไปจากที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ พวกเขาเองก็จะภูมิใจด้วย

สิ่งที่ผมเขียนมีเรื่องทำนองนี้เยอะมาก เวลาไปพบเจอคุณค่าความงามที่ไม่ใช่ความสวยงาม แต่เป็นความงดงามโดยวิถีชีวิตจริง บางเรื่องราวเราจะไม่มีวันได้รู้เลยถ้าพวกเขาไม่เล่าให้ฟัง เป็นมุมมองที่ละเอียดมากและตกทอดสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน คือวิถีที่อยู่ในสายเลือด เป็นตัวตนของพวกเขา ทว่า บรรพบุรุษที่แตกฉานก็ต้องส่งต่อองค์ความรู้เหล่านี้กับคนรุ่นหลังด้วย

เกี่ยวกับเรื่องสิทธิชุมชนในการดูแลจัดการป่า ในขณะที่เราบอกว่ารัฐใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมกับชาวบ้านนั้น ฝ่ายชุมชนเองมีความพร้อมหรือศักยภาพในการจัดการแค่ไหน อย่างไร

พวกเขาทำกันมานานแล้ว มีการดูแลจัดการโดยวิถีชีวิตอยู่ ชาวบ้านจะรู้ว่าตรงไหนเป็นป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์ หรือป่าศักดิ์สิทธิ์ มีการตกลงกัน ทุกคนในชุมชนรับรู้และยอมรับร่วมกัน เป็นเรื่องทีละเล็กละน้อยมาก จริงๆ แล้วรัฐไม่ให้โอกาสชาวบ้านมากกว่า ผมเชื่อว่าชาวบ้านจัดการดูแลได้แต่ต้องทำให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา ไม่ใช่ไปแทรกแซง ต้องเปิดโอกาส เพราะถ้าชุมชนไหนไม่เข้มแข็งจริงก็สามารถตรวจสอบและหามาตรการแก้ไขได้ โดยหลักๆ แล้วชาวบ้านดูแลได้ วิถีชุมชนยังเข้มแข็งและระบบความสัมพันธ์ยังแน่นแฟ้นอยู่ ถือว่ามีความพร้อมและศักยภาพพอ เพียงแต่รัฐรับรองสิทธิตามกฎหมายเท่านั้น

แต่ก็ต้องยอมรับด้วยว่าโดยลักษณะการทำมาหากินของมนุษย์มีการทำลายอยู่แล้ว จะมากหรือน้อยเท่านั้น การทำไร่ของชาวบ้านส่วนหนึ่งคือทำลาย แต่ก็สามารถฟื้นขึ้นใหม่ได้ วิถีที่ผ่านมายืนยันได้ว่าเป็นจริง มีการสืบต่อกันมาแบบนี้ ผมเชื่อว่าพวกเขาสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้และป่าสามารถฟื้นตัวได้จริง แต่ต้องให้โอกาสพวกเขาด้วย เรื่องพวกนี้คงอีกนานกว่าจะลงเอยกันด้วยดี เพราะในขณะที่เราคุยกันเรื่องนี้อยู่ ก็ยังมีการตัดถนนสู่อุทยานไม่หยุดหย่อน ซึ่งควรจะมีการทบทวนเรื่องนี้ได้แล้วว่าจำเป็นแค่ไหน

ถ้าพระราชบัญญัติป่าชุมชนเกิดขึ้นจริง เชื่อมั่นได้ไหมว่าจะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการป่าได้มากขึ้น

พระราชบัญญัติป่าชุมชนที่เถียงกันอยู่ หากเป็นจริงก็น่าจะคุ้มครองหรือเป็นหลักประกันให้ชาวบ้านได้ระดับหนึ่ง แต่ชุมชนเองก็ต้องจัดระบบด้วยเหมือนกัน

Is it because people outside the area have few chances to know the story of the community so they look at and solve problems based on the mainstream?

People in the area may not think that's a problem but outsiders think it's a problem and so they want to thoroughly fix it with various projects. It's not like that. The point is that the business system has reached, followed by advertising and consumption, leading to other wants. New things are coming up all the time, which don't need any management.

In addition, it might be because of the feeling of being minority ethnic, making them inferior to others in society. They want to be accepted. They feel that modernity is to be able to keep up with outsiders while some outsiders feel that what you have and are is value.

How to make them feel that all this is their being? They can be proud, being the minority.

This is very important. Outsiders themselves should praise this individualism, making them feel that trouble is worthwhile. It's not outdated or inferior. If we can communicate this, it's gonna be beautiful. If the state or people who manage can see their value, new perspectives will occur, which is different from today. They will be proud.

There're a lot of these in my writing works. When seeing beauty value, which isn't beauty, but the beauty of real life. We can never some stories if they don't tell us. It's such a delicate perspective and has been transferred for generations. It's in their bloods and being. However, the sharp ancestors must convey this knowledge to later generations.

As for the community right in managing forest, while we're saying that the state is using unfair authority with people, how prepared is the community or how much potential is there in management?

They've been doing this for a long time. It's been managed through their way of life. Villagers will know where utilization forest, reserve forest or sacred forest is. There's been a deal. Everyone in the community acknowledges this and mutually agrees to it. It's really delicate. In fact, the government hasn't given them opportunity. I believe that they can manage this but it must be made tangible. There should be no interference. They must be provided with opportunity. If any community is not really strong, it can be examined and fixed. Principally, people can take care of this. The community way is still strong and the relation is close, which means it's ready with enough potential. Only the state guarantees its right according to laws.

It must also be admitted that human earning for their living is destructive, depending on the degree. Farming also destroys but it can be recovered. The previous way can confirm that this is true and it's been

คิดว่าน่าจะตอบหลายๆ ข้อสงสัยได้ ทั้งคนบนดอยและคนข้างล่าง บางที่อาจถึงเวลาต้องทบทวนและสรุปบทเรียนกันเสียที่ ทั้งการทำไร่ ถนอม ไฟฟ้า และอีกสารพัด

ถึงวันนี้แล้ว ความเชื่อมั่นที่มีต่อแนวทางการอยู่ร่วมกับป่าของชุมชน สั่นคลอนบ้างหรือไม่ เพราะดูเหมือนความขัดแย้งจะยังคงมีและเป็นอยู่

ผมเชื่อมั่นว่าถ้าคนกลับมาหาพื้นที่เดิมแล้วก็ยังเชื่อได้อยู่ เพราะคือสิ่งที่มีคุณค่า สวยงาม และปลอดภัย ไม่รุ่มร้อน ได้ทั้งสุขภาพกายและใจ พร้อมกันนี้ การโฆษณาถ้าลดลงได้ หรือเชื่อตามคำโฆษณาให้น้อยที่สุด ก็น่าจะเป็นความเชื่อมั่นได้ การบริโภคทั้งหลายมันบิดเบือนทั้งหมดนั้น ผมรู้สึกว่าเขาถูกใช้ ไม่ใช่ได้ประโยชน์ เป็นแค่พื้นที่ปลูกที่ ถูกหลอกใช้ เป็นเรื่องที่น่าเศร้ามากเมื่อเห็นพวกเขาทำงานหนัก ลงแรงอย่างเอาเป็นเอาตาย แต่ต้องกินอาหารที่เต็มไปด้วยการปนเปื้อน ชีวิตมีแต่เรื่องเครียด ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชนเป็นไปอย่างหยابๆ พวกเขาไม่ได้ทำอะไรเลย จะโดยรู้ตัวและเต็มใจหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ถูกลากไปกับกระแสตรงนี้

จะทำอย่างไรให้พวกเขาภูมิใจว่าสิ่งที่มีและเป็นอยู่คือโลกเหมือนกัน คือพื้นที่จริงของโลก ไม่ใช่คำโฆษณาคือโลก แต่สิ่งที่เป็นอยู่คือชีวิตจริง สิ่งเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นได้จะส่งงามมาก

ผมยังตื่นเต้นมากทุกครั้งเมื่อพบเจอสิ่งใหม่ๆ ของพวกเขา เพราะผมจะเจอประโยชน์สวยๆ แง่คิดงามๆ เห็นมุมดีๆ เสมอ บางคนถามว่าสิ่งที่เขียนมืออยู่จริงหรือ โรแมนติกเกินไปหรือเปล่า แต่นั่นคือสิ่งที่พบเจอจริงๆ หลายสิ่งหลายอย่างผมถือว่าเป็นความรู้ สิ่งที่พวกเขาเห็นและสัมผัสกับธรรมชาตินั้นถ้าไม่ได้รับการถ่ายทอดก็จะตายไป เป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรเผยแพร่

สำหรับผมแล้วอย่างพะตีสอนถือว่าเป็นครู เป็นแหล่งความรู้ เป็นหนังสือเล่มใหญ่ ผมจะไปเยี่ยมพะตีสอน เหมือนไปเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติด้วยการรู้จริงเห็นจริง และไม่มีในหน้ากระดาษ ซึ่งไม่ใช่เฉพาะพะตีสอนเท่านั้น แต่ทุกพื้นที่บนประวัติศาสตร์ตะเข็บชายแดนมีภูมิหลังตรงนี้อยู่ เวลาไปเปิดก็จะเจอเรื่องพวกนี้ เมื่อตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งข้างบนมันมีเรื่องราวที่มายะเยอะมาก เพียงแต่ไม่ได้รับการเปิดเผยหรือบอกเล่าเท่านั้นเอง ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศที่ยิ่งใหญ่ น่าจะบอกเล่าและเก็บเป็นภูมิความรู้ไว้ ซึ่งที่เรามีโอกาสพบเจอนั้นก็น้อยมาก

ผมมีโครงการที่จะเข้าไปเก็บเกี่ยวเรื่องราวและแง่มุมมาบอกเล่าให้คนอื่นรู้ อีกมาก คิดว่าเมื่อเห็นแล้วสามารถทำอะไรได้ก็น่าจะทำต่อ ถ้าไม่เข้าไปก็ไม่มีโอกาสได้เห็น คนอื่นก็ไม่ได้รับรู้ อย่างน้อยน่าจะสะกิดใจหรือจุดประกายให้ใครหลายคนได้บ้าง จะได้ว่ารู้ว่าการปะทะกันระหว่างคนกับป่าจริงๆ คืออะไร คุณค่าคืออะไร ความงามคืออะไร ผมเชื่อว่ายังมีอยู่เพียงแต่คุณหาเจอหรือไม่เท่านั้น ไม่ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม เพราะมันเป็นรากเหง้าของคน แผ่นดินของเขา ยังคงอยู่ ผมจึงไม่ได้เข้าไปด้วยความรู้สึกหดหู่ แต่มีความหวังและความสุขที่ได้รู้ไม่ว่ามันจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพราะรู้สึกว่าคุณค่าที่เราหา ยังมีอยู่

ตรงกันข้ามถ้าเข้าไปแล้วหยิบเรื่องแย่ๆ มาด่าอวดก็เหมือนซ้ำเติมและไม่รู้จะได้อะไรขึ้นมา ไม่รู้ว่าคุณค่าอยู่ตรงไหน แต่การเขียนก็ต้องมีที่มา ต้องบอกมากกว่าที่เห็นและเล่าเรื่องที่ร้ายลือ เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน

continued like this. I believe that they can live together with forest and forest can be recovered but we must give them a chance. It will take some time before the end goes well. While we're talking about this, roads are still built into forest. Their necessities should be reviewed.

If the Community Forest Act has come true, can we believe that it can help the community to have more say in forest management?

If the controversial Community Forest Act comes into reality, it should protect or guarantee local people to a certain extent. But the community must organize its system too. I think it can answer many questions for both people on the mountain and in the city. Maybe it's time to review and conclude some lessons, in farming, road building, electricity and many more.

So far, has the belief in the direction of community living together with forest been shaken because it seems the conflict still exists?

I believe that if people come back to their root, it's still OK because it's valuable, beautiful, and safe, not so ardent, good for both physical and mental health. At the same time, if advertising can be lessened or if we believe the least of advertising, this can be a belief. All consumption is distortion. I feel people are used but don't benefit. They're just a small gear wheel that's been abused. It's so sad to see them work so hard and sacrifice such a lot but they still have to eat contaminated food. Life is full of tension while relationship in family and community is so superficial. They've got nothing. Maybe with or without their awareness, they've been dragged along the stream.

How to make them proud that what they have and are is the world too, is the real area of the world. It's not the advertising that says it's the world but the existence is real life. It will be dignified if these things can happen.

I'm very excited every time I find their new things because I usually find beautiful sentences, stunning ideas and good perspectives. Some ask whether what I write really exists. Is it too romantic? But that's what I really find. I may regard many things as knowledge. Without transfer, what these people see and touch in nature will die. It's interesting and should be publicized.

For me, Phati Joni is a teacher, a knowledge bank and a big book. I usually visit him. It's like studying in natural classroom with real learning and seeing. It's not on paper. This is not for Phati Joni only but all areas on the borders; there's history. If we open it up, we'll find these stories. There're a lot of background stories, which haven't been revealed or told. They're cultural and natural heritage of a great country. They're worth telling and keeping as knowledge. What we have a chance to see is very little.

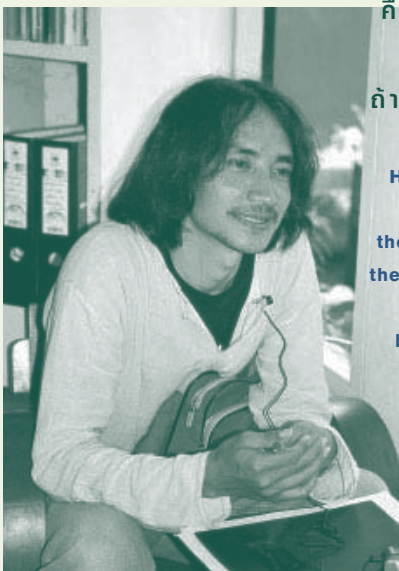
**มีโอกาสมากน้อยแค่ไหนที่วันหนึ่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงที่สุดแล้ว
ชนเผ่าจะกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมและภูมิใจกับชาติพันธุ์ของตนเอง**

เท่าที่ผมเคยคุยกับคนบนดอยที่ลงมาเรียนหนังสือก็ยังไม่มีความคิดเหมือนพะตีจอนิ อีกทั้งความภูมิใจที่จะบอกต่อโลกหมายถึงวิถีชีวิตของพวกเขาด้วย ซึ่งพอไม่เป็นแล้วก็ไม่รู้จะเอาอะไรมาภูมิใจ เหมือนวันหนึ่งตื่นเข้ามาทุกอย่างเปลี่ยนแปลงหมด ไม่มีอะไรเป็นของตัวเองเลย ไม่ต้องไปไร่ แต่ทำงานเหมือนคนในเมืองแล้ว เลยไม่มีอะไรภูมิใจ มันเหงาด้วยซ้ำไป แต่ถ้ารู้สึกคิดผิดแล้วคุณต้องแลกด้วยการกลับไปใช้ชีวิตให้เห็นให้ได้ จึงจะกลับมาสู่ความภาคภูมิใจได้อีกครั้ง ถ้าจะยืนยันคุณต้องกลับและนำสิ่งที่เห็นไปทำ ต้องลงมือทำ ต้องอยู่ให้เห็น หากอยู่ในเมืองคุณจะใช้ชีวิตแบบไหนที่แสดงความเป็นคุณให้ได้โดยชาติพันธุ์ของคน ต้องเชื่อมั่นและมีภูมิคุ้มกันมากพอที่จะยืนได้ในแบบของคุณ

ผมรักคนที่รักในแนวทางของตนเองแล้วลงมือทำโดยวิถีชีวิต ไม่ใช่ดีแต่พูดหลักการเยี่ยมแต่ไม่ทำ หรือเรียกร้องจากคนอื่นสูง ผมถึงขึ้นชมพะตีจอนิ เพราะแก้ไขชีวิตให้เห็น ประกาศตัวถึงการกลับมา เชื่อมั่นและทำตามแนวทางที่เชื่อพูดและทำในสิ่งเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับในสังคมด้วย

ผมยังเชื่อว่าคนอยู่กับป่าได้และพวกเขาเข้มแข็งพอด้วย จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะสรุปบทเรียนเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติจริง ผมไม่ใช่นักปฏิบัติ เป็นเพียงคนเขียนหนังสือ คิดว่าสิ่งที่ทำได้และสอดคล้องที่สุดก็คือการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านตัวหนังสือ ด้วยความหวังว่าจะช่วยจุดประกายให้สะท้อนใจ ซึมซับจากการอ่าน นำไปสู่การรู้จักและตั้งคำถามต่อ

// จะทำอย่างไรให้พวกเขา
ภูมิใจว่าสิ่งที่มีและเป็นอยู่
คือโลกเหมือนกัน คือพื้นที่จริง
ของโลก ไม่ใช่ค่าโฆษณา
คือโลก แต่สิ่งที่เป็นอยู่คือ
ชีวิตจริง สิ่งเหล่านี้
ถ้าเกิดขึ้นได้จะสง่างามมาก

How to make them proud that what they have and are is the world too, is the real area of the world. It's not the advertising that says it's the world but the existence is real life. It will be dignified if these things can happen. //

I have a project to pick up stories and their beautiful aspects to recount to others. I think that upon seeing this, there're a lot more we can do. If we don't get in, we'll have no chance to see it and others won't acknowledge. At least this should stimulate many others so that they know the real encounter between man and forest, what's the value, what's the beauty. I believe that it exists, only if you find it or not, no matter how it changes. This is because it's the root of man. His land still exists. I'm not getting there with depress but hope and happiness, no matter how it changes because I feel that the beauty we're looking for still exists.

On the contrary, if I get in there and pick up bad stories for further scolding, nothing will be returned. I don't know where the value is. But writing must have its story. We must say more than we see and tell surrounding stories because these are cause and effect.

What is the chance of extreme change one day and the tribes will turn back to their original way of life and be proud of their race?

From what I've talked to mountain people who come down to study, there's been no one who can think like Phati Joni. This is also their pride to tell the world of their way of life. If it's not like that, there's nothing to be proud of. It's like waking up one morning and things have all changed. Nothing belongs to them. They don't have to go to farms but work like urban people. So there's nothing to be proud of. It's lonely actually. But if we feel it's wrong, you must trade off with spending your life to see that so that you can be proud again. If you insist you must return and use what you see into practice, take action, you must live like that. If you live in the city, what kind of life you're gonna spend to show your real race. You must be confident and have enough immunity to stand in your own way.

I love those who love their own way and take action with their way of life, not just talking. Excellent principles without action or highly demanding from others. That's why I admire Phati Joni. He spends his life as example for all to see. He announced his return. He has confidence and follows his belief. He speaks and does the same thing, which creates acceptance in society.

I still believe that man can live with forest and they're strong enough. It's reasonable to conclude these lessons into real practice. I'm not a practitioner, just a writer. I think that what I can do which will be most consistent is to convey these stories through writing with the hope that it can stimulate and touch people's heart so that they can appreciate this from reading, leading to knowledge and further questioning.